

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

PER LES TERRES DE PONENT

Etapa 1: VALLBONA DE LES MONGES ELS OMELLS DE NA GAIA – SENAN – FULLEDA

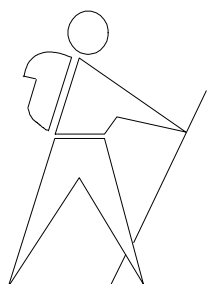
5 de febrer de 2017

HORARI PREVIST

Sortida de la Plaça de l'Estació de Vilanova i la Geltrú.	7 h
Vallbona de les Monges. Esmorzar. Inici de l'etapa.	8 h 30 min 9 h
Els Omells de na Gaia. Reagrupament.	10 h 10 min 10 h 30 min
Senan. Reagrupament.	11 h 25 min 11 h 35 min
Parc eòlic de Vilobí. Reagrupament.	12 h 20 min 12 h 30 min
Fulleda. Final de l'etapa. Sortida cap a Montblanc.	13 h 50 min 14 h
Montblanc. Dinar.	14 h 40 min
Sortida cap a Vilanova.	17 h
Vilanova i la Geltrú.	18 h 15 min

Notes.-

- ** Esmorzarem al Cafè Local Social de Vallbona de les Monges. Dinarem a Montblanc; hi ha restaurants.
- ** Tingueu en compte que l'organització sempre **pot modificar aquesta previsió** d'horari en funció de com es vagi desenvolupant l'etapa (Condicions meteorològiques, retards o avançaments imprevistos, etc).
- ** Si us plau, sigueu puntuals, respecte els reagrupaments i **mantingueu sempre contacte visual** amb els que us segueixen; si cal espereu-vos. Intenteu seguir els horaris previstos, és a dir, no correu ni aneu massa lents! **(Penseu que aneu en grup).**
- ** **Atenció:** Per a qualsevol comunicació amb la Secció el dissabte abans de l'excursió o el mateix diumenge (mitja hora abans de la sortida) **utilitzeu només** el telèfon **609862417 (Manel Vidal).**
- ** Els vocals coordinadors d'aquesta sortida són **Joan Andreu (636466829) i Isidre Poch (692620181).** En tot moment cal respectar les seves indicacions.

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

PER LES TERRES DE PONENT

Etap 1: VALLBONA DE LES MONGES **ELS OMELLS DE NA GAIA – SENAN – FULLEDA**

8 de gener de 2017

DESCRIPCIÓ DE L'ETAPA

Seguint el GR-3, des de Vallbona de les Monges ens enfilarem vers les comes de Vallbona per baixar tot seguit cap al poble dels Omells de na Gaia; després tornarem a pujar cap al solà del Comellar Gran i en arribar al coll de Senan baixarem vers el poble de Senan. Més enllà de Senan remuntarem un altre cop ara per assolir el parc eòlic de la serra de Vilobí i a continuació planejarem per la serra de les Auberedes. Abans de finalitzar l'etapa encara haurem de tornar a baixar i pujar per tal de traspassar el fondo de les Granades i poder arribar a Fulledda.

El recorregut de l'etapa d'avui es fa a cavall de tres comarques; començarem a Vallbona de les Monges que pertany a l'Urgell (Lleida), després passarem per Senan de la Conca de Barberà (Tarragona) i acabarem a Fulledda de la comarca de les Garrigues (Lleida).

Cal advertir que a partir de Vallbona de les Monges i durant poc menys d'un quilòmetre el nostre GR-3 va conjuntament amb el GR-175 (Ruta del Cister). Per aquesta zona el GR-3 també comparteix traçat amb el Camí de Sant Jaume (veurem algunes de les seves marques) i amb una alternativa a una Ruta del Cister (?) que no segueix el GR-175 (veurem unes marques triangulars vermelles). Finalment, dir-vos que en arribar prop de Fulledda trobarem alguns pals de senyalització amb informació que pot semblar contradictòria. Nosaltres sempre hem de seguir les marques del GR-3 que està força ben senyalitzat.

Horari		Distància (km)
Parcial	Total	
0:00	0:00	0,000

Comencem l'etapa d'avui a la cruïlla dels carrers Major i Prat de la Riba de Vallbona de les Monges, al peu de la plaça del Monestir (475 m). Encarats al monestir, hem d'anar cap a la dreta pel carrer Major.

Passem per sota de dos arcs i per davant de l'entrada al monestir. Baixem i en arribar al carrer de la Muralla el seguim cap a l'esquerra.

0:03

0:03

0,170

A la dreta queda la caseta d'un transformador i al seu costat una sèrie de pals i plafons informatius; n'hi ha de la Ruta del Cister (GR-175), del Camí de Sant Jaume i també de la Ruta dels Espais de la Memòria (470 m).

Continuem per entremig de la muralla i de la riera de Maldanell. Una mica més endavant travessem la riera i poc després girem cap a la dreta i pugem.

0:05

0:08

0,460

Arribem en una bifurcació just davant d'una casa; a la dreta hi ha un pal de senyalització (486 m). Ací hem d' rebutjar la branca que segueix amb el sòl asfaltat i que baixa cap a l'esquerra i seguir la de la dreta que puja amb sòl de terra.

Una mica més endavant fem un gir molt marcat cap a l'esquerra tot deixant un trencall a la dreta.

0:04

0:12

0,615

A l'esquerra del camí queda un mirador sobre Vallbona de les Monges amb una creu (505 m). Seguim pujant per trams amb graonades de pedra.

0:05

0:17

0,890

Arribem en una cruïlla amb un pal indicador a l'esquerra (531 m); en aquest punt anem per la branca de la dreta separant-nos així de la Ruta del Cister (GR_175) que va cap a Montblanquet i Poblet per la branca de l'esquerra. Pugem; en algun tram hi ha restes d'empedrat.

0:05

0:22

1,070

Desemboquem en un camí transversal; a la dreta hi ha un pal indicador (555 m). Hem de seguir aquest camí cap a l'esquerra i immediatament deixem un trencall a l'esquerra

Atenció. Uns metres més endavant, quan a l'esquerra del camí hi ha una pedra amb una placa de l'Associació Ruta del Cister recordant els seus amics Ricard Drudis i Lluís Carrasco, hem de deixar el camí per anar per un senderol que baixa cap a la dreta. Enganxats en un arbre hi ha uns indicadors de Santes Creus i Poblet; nosaltres seguim cap a Poblet.

Després d'una curta baixada enllacem amb un camí que hem de seguir cap a l'esquerra. Anem pel vessant dret de l'àmplia coma de les Vinyes amb camps al seu llit; planegem. Deixem un camí a la dreta que travessa els camps.

0:05 0:27 1,420

El camí fa un gir cap a la dreta per tal de travessar els camps i després gira cap l'esquerra per remuntar pel vessant esquerra de la coma (548 m). Uns metres més endavant se'ns uneix un camí per la dreta; anem pujant tot deixant trencalls laterals.

0:07 0:34

A l'esquerra del camí, una mica allunyat, podem veure-hi un grup de xiprers.

0:04 0:38 2,190

Ran del camí, a la dreta, hi ha les restes d'una creu (?) amb una inscripció que comença "*AQUI FOU ASESINAT ...*" (sic) (594 m). Poc metres més endavant deixem un camí a la dreta i baixem vers una pista asfaltada que és a tocar; a l'enforcall amb la pista hi ha un pal indicador. Hem d'anar cap a la dreta per la pista.

0:03 0:41 2,340

Hem de deixar la pista asfaltada i continuar per un camí que va cap a l'esquerra i enrera (595 m); pugem lleugerament i girem cap a la dreta allunyant-nos de la pista.

Anem per entremig de camps, a l'esquerra, i bosc, a la dreta. Més endavant planegem per entremig del bosc.

0:10 0:51 3,125

A la dreta del camí, una mica separada, podem veure-hi una petita edificació (620 m); pugem lleugerament. Més endavant, a la dreta, hi tenim una bona panoràmica. Baixem.

0:03 0:54 3,365

Desemboquem en una pista asfaltada, és el camí de les Planotes; a l'esquerra hi ha un pal indicador

(618 m). Hem de seguir la pista cap a la dreta.

A l'esquerra queda la vall del fondo dels Diumenges. Deixem un camí a la dreta que puja vers una casa; baixem.

0:05 0:59 3,775

Arribem en una cruïlla amb pal indicador (606 m); hem de seguir la branca de l'esquerra en direcció al cementiri dels Omells de na Gaia que veiem a tocar.

Voregem el cementiri; una mica després de passar per davant de la seva entrada hem de deixar el camí asfaltat que seguïem i continuar per un de cimentat que baixa cap a l'esquerra amb una barana de fusta al seu costat.

0:04 1:03 4,045

Enllacem amb una pista asfaltada i la seguim cap a l'esquerra (587 m).

Una mica més endavant la pista fa un marcat revolt cap a l'esquerra; en aquest punt l'hem d'abandonar i anar cap a la dreta per tal d'entrar al poble dels Omells de na Gaia passant per davant d'una parada d'autobús. Anem pel carrer de Vallbona.

En arribar en una cruïlla de carrers deixem el carrer de la Muralla, que és el primer que baixa cap a l'esquerra, i seguim pel de Vallbona que és el segon.

Desemboquem al carrer Major i el seguim cap a la dreta.

0:06 1:09 4,380 **Reagrupament**

Arribem enfront de l'església de Santa Maria (559 m); la voregem i baixem pel costat de la plaça Major on hi ha l'ajuntament. Ara seguim el carrer dels Germans Salla que ben aviat deixarem per anar pel carrer de la Font cap a l'esquerra; baixem.

0:03 1:12 4,545

Després de travessar el carrer de la Muralla sortim del nucli urbà dels Omells de na Gaia (536 m). Hem d'anar cap a la dreta per una pista asfaltada.

A l'esquerra hi ha l'empresa Folch que construeix *Bressols i trones* i més endavant, a la dreta, podem veure unes naus per aviram.

0:02 1:14 4,680

Quan la pista bifurca hem d'anar cap a l'esquerra; hi ha un pal indicador (541 m). Uns metres més endavant hem de deixar la pista per agafar un camí que puja cap a la dreta.

0:05 1:19 4,950

A l'esquerra queda una petita edificació (563 m); seguim pujant.

El camí fa un doble gir dreta – esquerra; des d'aquest punt tenim una bona panoràmica sobre els Omells de na Gaia.

0:04 1:23 5,160

Quan el camí fa un marcat gir cap a la dreta l'hem de deixar i anar per un senderol que manté la direcció que portàvem (587 m). El senderol puja amb fort pendent convertit en reguerot en algun tram.

0:05 1:28 5,350

Desemboquem en un ample camí que seguirem cap a l'esquerra (633 m); planegem. Més endavant deixem un trencall a l'esquerra.

0:05 1:33 5,705

El camí bifurca; hem de seguir per la branca de l'esquerra (638 m). A l'enforcall hi ha un pal de senyalització.

Planegem i més endavant pugem lleugerament. Mirant enrera encara podem veure el poble dels Omells de na Gaia.

0:06 1:39 6,180

Desemboquem en un camí més ample; hi ha un pal petit de senyalització a l'esquerra (667 m). Hem de seguir aquest camí cap a l'esquerra; és el camí d'Espedrogues.

Davant, cap a l'esquerra, podem veure-hi el molins de vent del par eòlic del Tallat. A l'esquerra, a un nivell inferior, hi veiem la carretera L-232 que va dels Omells de na Gaia cap a Senan.

Estem vorejant, deixant-la a la dreta, la Punta del Comellar Gran.

0:11 1:50 7,010

Baixem, deixem un trencall a la dreta i arribem al coll de Senan per on passa la carretera L-232; a la dreta hi ha un pal de senyalització (675,5 m).

Hem de travessar la carretera. A l'altra banda hi ha un camí que segueix en la direcció que portàvem amb una fita al seu costat que marca la divisòria entre l'Urgell (Lleida) i la Conca de Barberà (Tarragona). Nosaltres hem de rebutjar aquest camí i seguir per un que va cap a la dreta.

Una mica més endavant el camí bifurca; hem d'anar per la branca de l'esquerra. Entrem al bosc i baixem.

0:07 1:57 7,420

Travessem la carretera, que ara és la T-232, i seguim baixant per un senderol (634 m); a banda i banda de la carretera hi ha uns petits pals de senyalització.

El senderol deriva cap a l'esquerra per tal de superar un gran arbre caigut que li barra el pas. Baixem.

0:05 2:02 7,760

Desemboquem en un camí transversal (604 m); a la dreta hi ha un pal de senyalització. Hem de travessar el camí i seguir endavant pel fondo de la Mina.

0:02 2:04 7,910

Deixem un camí a l'esquerra que puja cap a la carretera (600 m); a la dreta hi ha un pal petit de senyalització. Pugem lleugerament.

0:03 2:07 8,095

Troblem una bifurcació (609 m); hem de seguir per la branca de l'esquerra. Hi ha un pal de senyalització que ens diu que hem arribat a Senan.

Entrem al poble pel raval de la Font; passem per davant del taller de ceràmica i casa rural Ca la Nuri.

0:04

2:11

8,365

Reagrupament

Arribem a la carretera; l'hem de seguir cap a la dreta (628 m). A l'esquerra queda l'entrada al nucli de Senan.

0:02

2:13

8,495

Després de passar per davant d'uns contenidors que hi ha a l'esquerra de la carretera hem de deixar-la per anar per un camí que baixa cap a la dreta (632 m).

0:06

2:19

8,855

Deixem un trencall a la dreta (628 m). **Nota.** Podem seguir aquest trencall uns pocs metres per anar a veure la monumental alzina de la Pastora.

Pugem un tram de fort pendent pel Comellar.

0:11

2:30

9,535

Arribem al capdamunt de la pujada i trobem una cruïlla de camins (700 m); hem de rebutjar les branques laterals i seguir en la direcció que portàvem. Planegem pel pla dels Cogirimells.

0:03 2:33 9,720

Se'ns uneix un camí per l'esquerra (701 m).

0:03 2:36 9,960

A l'esquerra deixem un camí que puja cap al turó dels Mollerons (700 m).

0:05 2:41 10,310

Deixem un camí amb dues entrades a la dreta (692 m); més endavant se'ns uneix un trencall.

0:05 2:46 10,695

Deixem un camí a la dreta (692 m); a l'esquerra hi ha un pal indicador.

0:09 2:55 11,420

Reagrupament

A la dreta queda el parc de transformadors del parc eòlic de Vilobí (675 m); seguim endavant cap a la filera de molins de vent; a l'esquerra tenim una magnífica panoràmica sobre la Conca de Barberà. Anem pel costat dels grans molins.

0:06 3:01 11,770

Per la dreta se'ns uneix un camí (675 m).

0:04 3:05 12,025

Atenció. Hem de deixar l'avinguda dels molins per anar cap a la dreta per un camí; a la dreta hi ha un pal de senyalització i una mica més enllà la gran torre d'un dels molins (678 m). Anem per dins del bosc; ara els molins els tenim a l'esquerra.

0:03 3:08 12,185

Arribem en una cruïlla on hi ha un pal de senyalització (676 m); ací hem de deixar el camí que segueix en la direcció que portàvem i continuar per un que surt cap a la dreta i cap enrera. Baixem lleugerament.

A l'esquerra veiem la filada dels molins a l'altra banda del fondal. Anem per dins del bosc.

0:12	3:20	13,060
------	------	--------

Passem pel costat d'un camp d'ametllers (658 m). Voregem el Tossalet que queda a la dreta.

0:05	3:25	
------	------	--

A la dreta del camí deixem un petit toll.

0:01	3:26	13,480
------	------	--------

Arribem en una bifurcació (644 m); hem de seguir la branca de la dreta. Planegem per dins del bosc del pla de les Rovines.

0:18	3:44	14,860
------	------	--------

Deixem un trencall a l'esquerra i pocs metres més endavant desemboquem en un camí transversal (604 m); nosaltres l'hem de seguir cap a l'esquerra. (Cap a la dreta, a uns metres de la cruïlla, del camí transversal surt un camí cap a l'esquerra; hi ha un pal indicador). Baixem.

0:04	3:48	15,100
------	------	--------

Hem de deixar el camí que seguíem i continuar per un no tan marcat que surt cap a la dreta i cap enrera (581 m). Baixem.

Més endavant el camí fa un marcat revolt cap a l'esquerra; hi ha alguns troncs caiguts i el sòl està una mica malmès.

0:07	3:55	15,545
------	------	--------

Atenció. Cal deixar el camí per tal de seguir per un senderol que baixa fort cap a la dreta (537 m); en algun tram el senderol no està ben definit, cal vigilar els senyals.

0:03	3:58	15,600
------	------	--------

Desemboquem en un camí (528 m); l'hem de seguir cap a la dreta i immediatament deixar-lo per anar per un trencall que baixa cap a l'esquerra.

Girem cap a la dreta per tal de travessar el fondo de les Granades.

0:03	4:01	15,790
------	------	--------

Arribem en una cruïlla (523 m); rebutgem la branca de l'esquerra que puja i seguim la de la dreta que baixa lleugerament.

A l'esquerra podem veure-hi les restes d'una cabana; a la dreta tenim els camps del fondo.

0:05	4:06	16,125
------	------	--------

A la dreta del camí queda una petita edificació (515 m).

0:03 4:09 16,370

El camí bifurca; en aquest punt hi ha un parell de pals de senyalització (512 m). Hem de seguir la branca de l'esquerra que segons la senyalització va cap a la font del Poble. Pugem; el sòl és herbós.

0.05 4:14 16,705

Passem ran d'un mur i arribem a la font del Poble o font Vella (532 m). El camí segueix pujant ara amb fort pendent.

0:06 4:20 16,925

Després de passar per davant d'una fita amb una creu desemboquem en una pista asfaltada enfront d'una edificació (565 m); hem de seguir la pista cap a l'esquerra. Pugem.

0:02 4:22 17,040

Arribem a la carretera LV-2014 que ve de Malda i baixa cap a Vimbodí (578 m); ací hi ha un pal indicador. Hem de travessar-la i pujar cap a la dreta.

0:01 4:23 17,090

Arribem a la plaça Vella al costat de l'església de Santa Maria (584 m). Seguim endavant pel carrer de la Costa; baixem.

0:02 4:12 17,190

Arribem a la plaça de Ramon Santamaria (573 m); en aquest punt finalitzem l'etapa d'avui.

Equip de preparació (16/12/2016): Joan Andreu, Pere Fernàndez, Agustí Poch

Vallbona de les Monges

Vallbona de les Monges és un municipi de l'Urgell situat a l'extrem meridional de la comarca. El 1970 s'annexà el municipi de Rocallaura, que ja havia format part de Vallbona en 1920-30. Limita amb Sant Martí de Riucorb, Nalec i Ciutadilla (N), amb Maldà i els Omells de na Gaia (W), i des d'aquest punt amb una sèrie de municipis que formen el límit meridional i oriental, tots ells pertanyents a la comarca de la Conca de Barberà: Senan, l'Espluga de Francolí, Blancafort, Solivella, i Passanant.

La capçalera de la riera del Maldanell, afluent del Riu Corb, s'estén pels vessants septentrionals de la serra del Tallat; la vall és voltada de petits tossals com el de Xifré (558 m), de Sant Miquel (565 m), del Bosquet (562 m), de Mirabò (588 m) i de les Forques. Tot el terme és molt muntanyós i drenat, a més del Maldanell, per torrenteres que per la ribera esquerra porten les aigües en dies de fortes pluges o durant les tempestes de les acaballes d'estiu o tardor.

El terme comprèn, a més del poble de Vallbona de les Monges, cap de municipi, el de Rocallaura, el llogaret de Montblanquet, i el despoblat de Montesquiú. Una carretera local, procedent de Maldà, passa per Vallbona i continua per Rocallaura fins a enllaçar amb la carretera C-14 de Salou a Adràll.

El poble de Vallbona de les Monges és situat a 481 metres d'altitud. El poble es va formar en aplicar-se el decret del Concili de Trento que manava que els monestirs femenins no estiguessin en llocs isolats. Vallbona, inicialment arrapat al cenobi, modernament s'ha estès al costat de la carretera de Maldà a Rocallaura.

El nom i la seva importància històrica li provenen del gran monestir de Vallbona de les Monges, que tot i no ser el més antic del país dintre la filiació femenina cistercenca, doncs el van precedir a la diòcesi de Girona els de Valldemaria (1158) i el de Cadins (1169), és, però, el més important per haver romàs sempre en el mateix lloc i per la monumentalitat de les seves construccions.

Entorn del cenobi hi havia quatre capelles, avui arruïnades: les de Santa Maria la Vella i Santa Llúcia, ambdues d'estil romànic, la de Sant Miquel, del segle XVI, i Santa Maria de l'Hort, bastida dins el clos de l'horta.

El poble, que des del segle XVI es va crear al seu entorn, ha ofegat en part el monestir en privar-lo de la perspectiva i del clos de clausura extern que trobem a la majoria de grans monestirs primitius; però és un poble típic, digna corona per al vell cenobi que el creà i el va senyorejar durant molts anys a través de les seves abadesses.

El monestir de Vallbona de les Monges i les seves abadesses gaudia d'una dotació d'amples dominis, cedits pels nobles catalans i per la monarquia, i també per compres, que amb el temps formaren l'anomenada baronia de Vallbona, amb dret de jurisdicció i de castell baronial. Els pobles i llocs que formaven la baronia eren els següents: els Eixaders, Llorenç de Vallbona, el Mas Déu, el Mas del Sant Esperit, el Mas de Vallbona, Montesquiu, els Omells de na Gaia, Preixana, Rocafort de Vallbona, Rocallaura Valerna Vallbona i el Vilet.

El 10 de març de 1380 Pere III vengué perpètuament a l'abadessa i al monestir de Vallbona les jurisdiccions alta i baixa, civil i criminal, amb el mer i mixt imperi, dels llocs que integraven la baronia del monestir, pel preu de 22.000 sous. Pel que fa a altres servituds i privilegis, cal pensar que, si bé la baronessa de Vallbona tenia les mateixes competències que els barons, els atributs diferien.

Les abadesses amb títol de baró donaven preferència al bàcul, a l'anell i altres símbols que pertanyien a la seva condició de prelades, tals com el pectoral i l'estoló. El símbol comú de barons i baronesses és constituït per la forca, plantada en un lloc vistent de la localitat, que per a uns era el símbol de la justícia mentre que per a altres, un senyal d'opressió.

Es pot considerar que el municipi es va originar vers l'any 1573 quan es va abandonar el poble de Montesquiu i els seus habitants van passar a formar el nou poble a la vall, entorn del monestir, al marge dret del Maldanell, poble que prengué el nom de Vallbona de les Monges. Per aquest motiu el poble de Vallbona no constava en els censos de 1359 i de 1416, perquè encara no existia com a tal.

Els Omells de na Gaia

El Omells de na Gaia és un municipi de l'Urgell que s'estén per l'extrem SW de la comarca, al sector de la Vall del Riu Corb, ja al límit amb les Garrigues i amb la Conca de Barberà. Limita al NW amb Maldà i al N i al l'E amb Vallbona de les Monges, al S amb Senan (Conca de Barberà) i a l'W, per un punt, amb l'Espluga Calba (Garrigues). L'únic nucli de població del municipi és el poble i cap administratiu dels Omells de Na Gaia. La principal via de comunicació és una carretera local procedent de Bellpuig i Belianes, que al poble es bifurca vers l'Espluga de Francolí i Blancafort.

El poble dels Omells de na Gaia corona un tossal de 560 m, a la vora del barranc d'Aiguaires, al peu del tossal de Solans (634 m). Té el típic aspecte de les poblacions formades al voltant d'un castell, el castell dels Omells, avui totalment arruïnat, amb carrers costeruts a la part alta.

Destaca en el conjunt l'església parroquial de Santa Maria (té també com a patró sant Sebastià, advocat contra la pesta, segurament per algun antic vot del poble). La parròquia és documentada des del 1154, quan es va reestructurar l'arxidiòcesi de Tarragona, a la qual sempre ha pertangut. L'actual edifici (fet substituint l'anterior gòtic) és del segle XVIII, amb capelles laterals i un esvelt campanar de base quadrada i cos superior vuitavat.

Des de l'inici del segle XVII tingué una especial incidència en la pietat local la devoció a la Mare de Déu del Roser, que tenia una confraria pròpia, i per això se celebrava una festa major secundària el dia 22 de maig, festa del Roser de Maig; l'endemà és tradicional anar en processó al santuari del Tallet (del municipi de Vallbona de les Monges). La festa major d'estiu se celebra per la Mare de Déu d'Agost.

Prop del poble hi ha una abundosa font que, canalitzada a l'inici del segle XX, proporciona aigua suficient a la població.

Aquest sector, juntament amb l'Espluga Calba i Vinaixa, fou repoblat en temps de Ramon Berenguer IV, a mitjan segle XII. El primer senyor conegut del terme és Ramon de Torroja (mort el 1196), vidu ja de Gaia de Cervera, de la família dels vescomtes de Bas, que morí uns deu anys abans.

Cal suposar que és aquesta Gaia que donà el determinatiu al vell castell d'*Olmellis* o *Ulmellis*, (que correspon a un fitònim derivat diminutiu d'oms, tipus de vegetació encara abundant a les fondalades) que continuà en mans dels Torroja (en tingueren drets, però, els Aguda i els Portella). Simó de Palau, vescomte de Bas, fill d'Eldiarda de Torroja, donà en testament (1245) el castell, lloc i terme dels Omells a l'abadessa de Vallbona de les Monges i la seva filla Sibil·la, vescomtessa de Bas, renuncià també el 1261 en favor de l'abadessa de Vallbona de les Monges, la qual el 1273 prengué possessió de la tercera part de la castlania de mans de Berenguer de Llorac.

L'abadessa tingué la jurisdicció plena del lloc (i d'altres que posseïa) per compra al rei Pere el 1380, i el poble restà incorporat a la baronia de Vallbona de les Monges (llevat d'uns anys durant la guerra contra Joan II, que passà a Poblet) fins a la fi de l'Antic Règim.

Durant la Guerra Civil Espanyola, en aquesta població el *Servicio de Información Militar* (SIM) de la Segona República Espanyola hi va establir el Camp de Treball número 3.

Senan

El municipi de Senan, situat a la banda NW de la Conca de Barberà, forma un queixal entre les comarques de l'Urgell (E) i de les Garrigues (W). Malgrat que per la seva geografia pertany a les Garrigues, com també per les seves demarcacions històriques (vegueria de Lleida fins el 1716, i corregiment de Lleida en 1716-1893), la divisió territorial de la Generalitat del 1936 l'inclogué a la Conca de Barberà. Confronta amb els municipis urgellencs de Vallbona de les Monges, en el seu agregat de Montblanquet (E) i els Omells de na Gaia (NE), amb l'Espluga Calba (NW) i Fulleda (W), ambdós de les Garrigues, i amb l'Espluga de Francolí (S).

S'estén pels vessants nord-occidentals de la serra del Tallat, que representa el límit meridional del territori, amb unes altituds que ultrapassen els 700 m a la banda oriental (tossal de Cobestran, amb 792 m i la Serra, amb 766 m), el Bosquet (727 m) a la banda central i els Morellons (728 m) a l'W; el terme davalla suaument en direcció NW, amb altituds inferiors (Puig Pedrós, a l'W del terme, amb 584 m). És drenat pel barranc dels Pous, que travessa tot el terme en direcció SE-NW i conflueix amb el barranc de les Hortes, a l'Espluga Calba.

Pel terme circula en direcció S-N la carretera local que de l'Espluga de Francolí es dirigeix als Omells de na Gaia pel coll de Senan, que supera els estreps occidentals de la serra del Tallat. Altres vies menors enllacen Senan amb l'Espluga Calba.

El poble de Senan (652 m d'altitud) és a la capçalera del barranc dels Pous i es formà a redós de l'antiga torre o castell de Senan, de la qual se sap que era ja bastida el 1170 i que degué ser aprofitada en èpoques posteriors per a noves edificacions de la població, quan els senyors van perdre els drets; actualment no en resta cap vestigi. La població és formada per tres sectors. D'una banda, hi ha un nucli central, la Vila Vella, i de l'altra dos ravals: el raval de la Creu i el raval de la Font. En aquest darrer, al segle XVIII, hi havia un forn de vidre; encara en queden algunes restes.

L'església parroquial de Santa Maria de Senan és d'estil romànic i fou construïda entre la fi del segle XII i el començament del XIII, sota l'impuls dels monjos montserratins. Els afegits posteriors, que a l'interior amagaven la bellesa dels elements romànics, foren arrencats i el temple va ser restaurat. La festa major de la població s'escau a l'agost, festivitat de Sant Roc.

Senan apareix documentalment com a castrum de Mata de Senan el 1159, sota la senyoria eminent de Guerau de Granyena, que el 1167 donà una jovada de terra en alou a Santa Maria de Montserrat; tres anys més tard el mateix Guerau ampliava amb una nova donació la propietat que hi tenia Montserrat, i concedia permís als monjos benedictins perquè hi bastissin una església i construïssin cases per als homes del dit monestir.

Montserrat dugué a terme a la fi del segle XII i el principi del XIII una important tasca de repoblació i colonització del lloc, i així mateix progressivament s'anà annexant els drets que hi posseïen diversos feudataris, fins que el 1244 esdevingué domini absolut del monestir. Pel fet que Senan, atesa la seva llunyania respecte de Montserrat, era de difícil administració, el prior d'aquest monestir, Bertran (que també era abat de Ripoll), el vengué el 1264 al monestir de Poblet, en la persona de l'abat Ar-

nau de Preixens. Aquest cenobi, el 1367, aconseguia de Pere el Cerimoniós la jurisdicció damunt el lloc, que fou confirmada pel seu fill Joan el 1392. El 1414, el rei Ferran I en va vendre la total jurisdicció a l'abat del monestir de Poblet, entre d'altres llocs, i aquest la mantingué fins a l'extinció de les senyories.

Fulleda

El terme municipal de Fulleda, de 15,96 km², és a l'extrem de llevant de la comarca de les Garrigues, al límit amb la Conca de Barberà, de la qual la separen els Morellons (722 m). Limita amb els termes de Senan (NE), l'Espluga de Francolí (SE) i Vimbodí (S), de la Conca de Barberà, i amb els garriguencs de Tarrés (S), Vinaixa (SW) i l'Espluga Calba (N).

Comprèn el sector de capçalera d'algunes valls (dels Cortals, de la Granada i de Matallonga) que van a parar, dins el terme de l'Espluga Calba, al barranc del Turull i que corren entre la línia de tossals dels Morellons al SE (722 m, al límit amb la Conca, topònim conegut des del 1172), contraforts NW de la serra del Tallat, i la del tossal de Ràfols (657 m) al SW. També en direcció N circulen les aigües dels barrancs de la Coma de Sant Pere i dels Pons, tots dos ben a prop del nucli de Fulleda. A més de les esmentades elevacions als sectors oriental i meridional, cal destacar les de los Diumenges (588 m), Puig Pedrós (584 m) i Roca Tomasa (593 m), a septentrió. Les fonts del terme són les d'en Calat i Marieta. La part meridional és coberta per una extensa boscúria, el Pla Gran, que davalla fins prop de l'Espluga de Francolí.

El poble de Fulleda és l'únic nucli de població agrupada del municipi i es comunica per una sola carretera local, procedent de les Borges Blanques, que passa per la Floresta, els Omellons, l'Espluga Calba, Fulleda i Tarrés fins a enllaçar dins aquest darrer terme amb la N-240 de Tarragona a Lleida.

El poble de Fulleda és a 581 m d'altitud, en un planell entre les valls de Cortals i de la Granada. Hi ha restes de l'antic castell de Fulleda (una torre que mira vers Tarrés) i es conserven edificis de pedra ben escairada (els picapedrers de Fulleda, de molta anomenada, són documentats des del segle XIII en els seus antics carrers), centrats per la plaça decorada amb l'escut de la població. L'església parroquial de Santa Maria és un edifici romànic d'una nau, amb campanar de paret, de tres arcs, i façana refeta en època barroca (la volta és d'arc apuntat).

El 1987 al carrer de Montblanc es va inaugurar un monument a Agustina d'Aragó. De Fulleda procedien els pares d'aquesta heroïna (Agustina Saragossa i Domènech), nascuda a Barcelona (1790-

1858), que es distingí en els setges napoleònics a Saragossa.

La festa major de Fullea se celebra el darrer cap de setmana d'agost i és tradició que a la plaça del Pare Fàbregues es munti un envelat on es dansen els balls del pensament, del ramellet, de l'escombra i de la patata.

El castell i lloc de Fullea fou atorgat, amb Tarrés, per Ramon Berenguer IV a Ramon de Boixadors, el 1150, que es féu monjo de Poblet el 1181 (abans havia donat una roureda in termini de Fullea als seus vassalls Ermengol i Catalana, que la cediren al monestir el 1190). Dels successors de Ramon de Boixadors Fullea passà vers el 1232 al monestir de Bonrepòs (Priorat) i el 1255, per mitjà d'una permuta, fou adquirit per l'abat de Poblet (segons Finestres aquesta adquisició hauria vingut a través de Berenguer de Santmartí en fer-se monjo). Però el domini territorial del monestir sobre Fullea no era absolut i s'anà realitzant mitjançant compres, permutes i donacions.

El 1279 el monestir de Poblet féu alguns establiments o dominicatures a 19 conreadors, quan era abat Bernat de Cervera. Altisent situa la definitiva adquisició del lloc i castell de Fullea per part de Poblet en temps de l'abat Pere Alferic (1302-11) i el 1314 l'abat Andreu de Timor rebé el sagrament i l'homenatge dels veïns de Fullea com a senyor efectiu. La plena jurisdicció no l'adquirí, però, el monestir fins l'any 1367 de mans de Pere III i fou confirmada per Joan I el 1392 amb altres senyories properes de l'abadia.

Durant el regnat de Ferran I d'Antequera, Poblet hagué de readquirir la jurisdicció de les seves senyories, inclosa Fullea, i el 1415 l'abat Martínez de Mengucho visità el poble per rebre l'homenatge dels veïns. Al llarg del temps es produïren nous capbrevaments de censals i la població sofrí els efectes de les guerres (allotjament de soldats en la dels Segadors, etc.). La promoció del conreu de l'olivera per part dels corregidors il·lustrats de Lleida afectà favorablement l'economia. Extingida ja la senyoria de Poblet, la diputació de Lleida millorà (1841) el camí a Fullea i Tarrés des de les Borges Blanques en construir la carretera de Tarragona a Lleida. Segons Madoz (1845), hi havia a l'època 85 cases habitades i una casa del comú, deteriorada.

BIBLIOGRAFIA

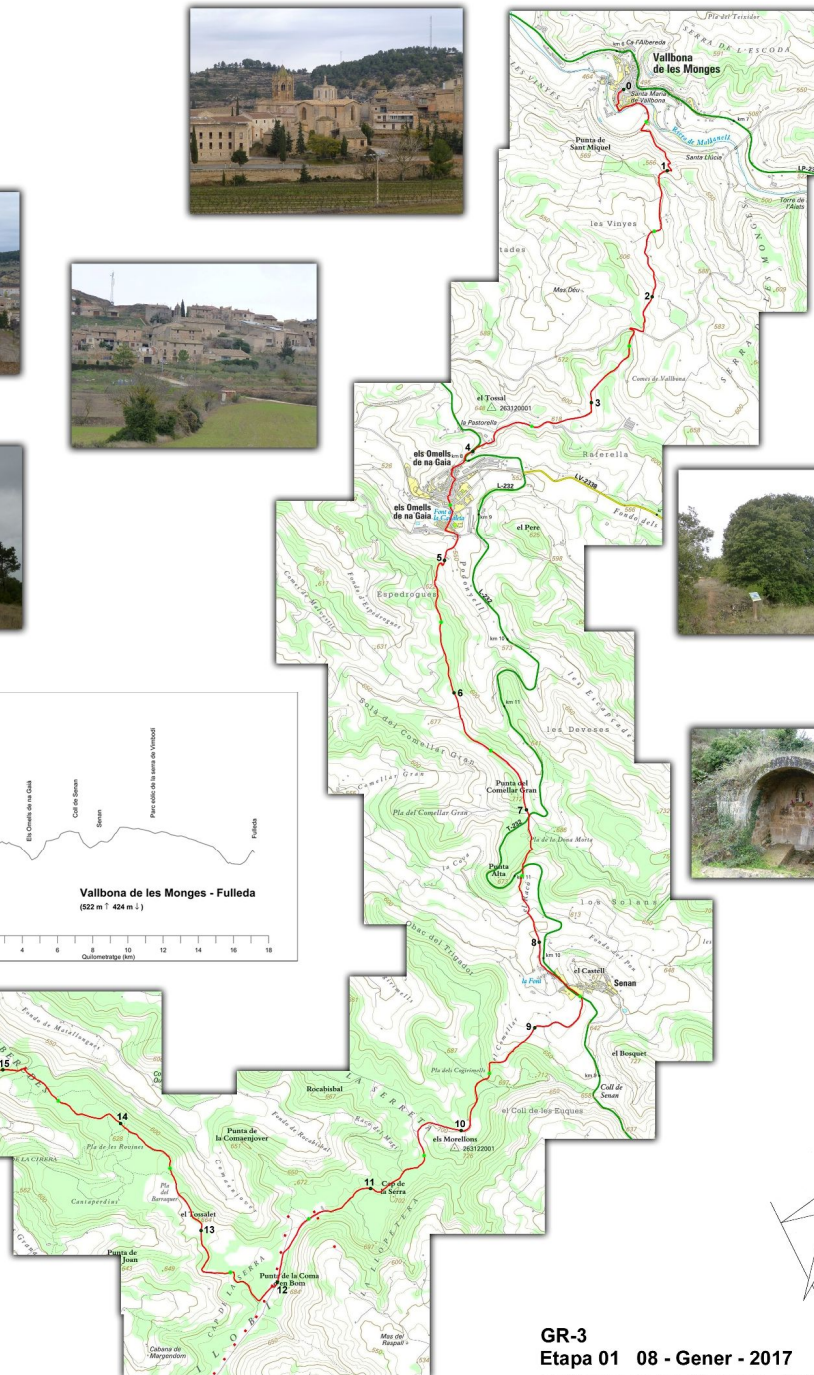
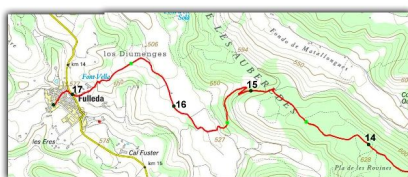
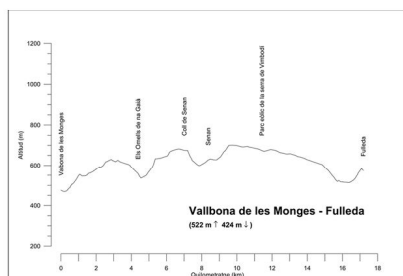
** Institut cartogràfic de Catalunya

<http://www.icc.cat/>

** Enciclopèdia Catalana

<http://www.enciclopedia.cat/>

Agustí Poch, gener de 2017

GR-3
Etapa 01 08 - Gener - 2017
Vallbona de les Monges - Fullea

